

Riktlinjer för dödsboutredningar och dödsboanmälningar

Innehåll

1.	INLEDNING	2
2.	ALLMÄNT	2
3.	SOCIALNÄMNDENS ANSVAR	2
3.1.	Dödsboanmälan	2
3.2.	Dödsboförvaltning	3
3.3.	Begravning/ gravsättning	3
3.4.	Ekonomiskt bistånd till begravningskostnad	4
3.5.	Internationella dödsbon	4
4.	FORMELLA KRAV PÅ HANDLÄGGNINGEN	5
4.1.	Dödsboanmälan och dödsboförvaltning	5
4.1.1.	Dokumentation	6
4.1.2.	Sekretess	6
4.2.	Ekonomiskt bistånd till begravningskostnader	6
4.3.	Ärendeansvar	7
5.	MER OM DÖDSBOANMÄLAN OCH DÖDSBOFÖRVALTNING	7
5.1.	Schematisk översikt	7
5.2.	Dödsboanmälan	8
5.2.1.	Utredning inleds	8
5.2.2.	Förutsättningar	9
5.2.3.	Boutredning	9
5.2.4.	Innehållet i dödsboanmälan	11
5.3.	Dödsboförvaltning	11
5.3.1.	Provisorisk förvaltning	12
5.3.2.	Den provisoriska förvaltningens avslutning	14
5.3.3.	Avveckling i socialnämndens regi	16
6.	VERKSAMHETSUPPFÖLJNING	17
7.	LITTERATUR- OCH KÄLLFÖRTECKNING	18
	SKRIFTLIGA KÄLLOR	18
	LAGRUM	18
	KURSER	18

1. INLEDNING

Detta dokument innehåller anvisningar för handläggning av dödsboärenden. Det är kommunens socialnämnd som har ansvar för handläggning av dödsboärenden. I Järfälla kommun fullgörs uppgifterna gällande dödsbohandläggning av dödsbohandläggare enligt delegeringsordningen för socialnämnden.

De lagar som främst reglerar handläggning av dödsboärenden är ärvdabalken (ÄB), socialtjänstlagen (SoL), begravningslagen (BegrL), förvaltningslagen (FL) och offentlighets- och sekretesslagen (OSL). Utöver dessa lagar omfattas bestämmelser i äktenskapsbalken (ÄktB), sambolagen, förmånsrättslagen, föräldrabalken (FL), jordabalken (JB), kommunallagen (KL), lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA), lag om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo (IDL), lag om arv i internationella situationer med flera.

2. ALLMÄNT

Utgångspunkten vid handläggning av ett dödsboärende är att den avlidnes anhöriga alltid i första hand ska förvalta och avveckla dödsboet samt ta hand om begravningsarrangemanget.

Vid alla dödsfall ska en bouppteckning ske vilket syftar till att avveckla den avlidnes hem och egendom genom att betala skulder och fördela eventuellt överskott mellan dödsbodeläggarna. Vid vissa situationer med särskilda förutsättningar ska socialnämnden göra en dödsboanmälan och i vissa fall förvalta och avveckla dödsboet. I vissa fall måste även socialnämnden ordna med begravning/ gravsättning av den avlidne och om dödsboets tillgångar inte räcker för att täcka skälig kostnad för begravning kan ekonomiskt bistånd till begravningskostnader beviljas under vissa förutsättningar.

3. SOCIALNÄMNDENS ANSVAR

3.1. Dödsboanmälan

När en person har avlidit ska en bouppteckning göras. Bouppteckning är en sammanställning över den avlidnes tillgångar och skulder och ska göras vid en särskild förättning inom tre månader efter dödsfallet. Bouppteckning medför vanligtvis en kostnad för dödsboet om man behöver anlita exempelvis jurist.

Men om den avlidnes tillgångar är begränsade kan man under vissa förutsättningar låta en bouppteckning ersättas av en dödsboanmälan (20 kap 1§ 2 st. och 8 a § ÄB). Så är fallet om:

1. den dödes tillgångar och hans eller hennes eventuella andel i en efterlevande makes giftorätts gods inte räcker till mer än begravningskostnaderna och andra utgifter med anledning av dödsfallet och
2. fast egendom eller tomträtt inte ingår bland den dödes tillgångar. (Att en efterlevande make äger fast egendom eller har en tomträtt utgör däremot i sig inte något hinder för en dödsboanmälan efter den avlidne)

Dödsboanmälan får endast göras av en socialnämnd. Socialnämnden i Järfälla har delegerat rätten att besluta om dödsboanmälan till tjänsteman inom socialförvaltningen. Dödsboanmälan ska vara skriftlig och görs på en särskild blankett som handhas av Skatteverket. Dödsboanmälan bör göras inom två månader efter dödsfallet till Skatteverket. Anmälan behöver bara ges in i ett exemplar och ska förvaras hos Skatteverket.

Initiativ till dödsboanmälan ska tas av den eller de som enligt 20 kap. 2 § ÄB är ansvarig för att bouppteckningsskyldigheten iakttas. Det finns dock inte någon skyldighet för dödsboet att utnyttja möjligheten till dödsboanmälan.

3.2. Dödsboförvaltning

När en person har avlidit ska efterlevande make eller sambo, arvingar och universella testamentstagare¹ (dödsbodelägare) gemensamt förvalta den dödes egendom under boets utredning enligt 18 kap 1 § ÄB.

Om samboende dödsbodelägare, efterlevande make eller annan delägare som kan ta hand om boet saknas, är socialnämnden enligt 18 kap 2 § ÄB ansvarig för boets provisoriska förvaltning till dess dödsbodelägare spårats och underrättats.

Om det saknas tillgångar i boet och Allmänna arvsfonden är dödsbodelägare har socialnämnden ansvaret att med fullmakt från dem förvalta och avveckla dödsboet.

3.3. Begravning/ gravsättning

Enligt begravningslagen 5 kap 10 § ska gravsättning² av kista eller kremering ske inom en månad från dödsfallet. Gravsättning av urnan ska sedan ske inom ett år efter kremering enligt BegrL 5 kap 11 §.

Det är först och främst den avlidnes anhöriga som ska se till så att en begravning/gravsättning arrangeras. Men om den avlidne inte efterlämnar någon som ordnar med begravning/ gravsättning (även utav ovilja), skall den ordnas av den kommun där den avlidne senast var folkbokförd eller, om den avlidne inte har varit folkbokförd i Sverige, av den kommun där dödsfallet inträffade. Detta enligt begravningslagen 5 kap. 2 §. För kostnaderna har kommunen rätt till ersättning av dödsboet.

Om ingen ordnar med gravsättningen ger bestämmelsen alltså socialnämnden rätten att genomföra en gravsättning utan fullmakt från dödsbodelägarna. Bestämmelsen ger inte kommunen rätten att beställa en begravning på dödsboets bekostnad utan fullmakt.

¹ En universell testamenstagare är en person som fått hela eller en viss del av kvarlåtenskapen genom förordnande i testamente. (ÄB 11 kap. 10 § 2 st)

² Med gravsättning avses: placering av stoft eller aska inom en bestämd gravplats eller inom ett gemensamt gravområde utan bestämda gravplatser eller utströende av aska i minneslund eller på någon annan plats än begravningsplats (Begravningslagen 1 kap. 1 §)

3.4. Ekonomiskt bistånd till begravningskostnad

Begravningskostnader ska i första hand täckas av tillgångarna i dödsboet. Begravningskostnader går före alla andra kostnader som kan belasta dödsboet, till exempel obetald hyra, hushållsel, telefon eller kostnader för utflyttning och städning av bostaden. Rätten till bistånd bedöms utifrån dödsboets ekonomiska situation och inte dödsbodelägarnas.

Det går att göra undantag, om till exempel efterlevande make eller maka har mycket pengar som enskild egendom och det skulle upplevas som orimligt att kommunen står för begravningskostnaderna (RÅ 1994 ref.53). Enligt rättspraxis kan begravningskostnader jämföras med kostnader för vård av den avlidne. Det finns därmed ett ansvar i föräldrars eller makars/ registrerade partners underhållsskyldighet att efter förmåga stå för kostnaderna för ett minderårigt barn eller makes/ registrerad partners begravning. Även sambors underhållsskyldighet går som huvudregel före bistånd om inte dödsboet kan påvisa omständigheter som tyder på att samboendet endast varit menat som ett tillfälligt arrangemang.

Även om underhållsskyldighet föreligger i ovanstående fall så ska de underhållsskyldiga inte behöva hamna på ett finansiellt minus för att klara av begravningskostnaderna. En bedömning behöver göras från fall till fall.

Om dödsboet saknar tillgångar helt eller delvis bör socialnämnden ge ekonomiskt bistånd som möjliggör en värdig begravning. Efter ansökan av dödsboet kan ekonomiskt bistånd enligt 4 kap 1 § SoL beviljas till skälig kostnad. Hänsyn bör tas till allmänt vedertagna begravningstraditioner och i förekommande fall olika religiösa och etniska gruppers speciella önskemål om hur en begravning ska ordnas. Då begravningen ska ske utomlands, bör nämnden ge ekonomiskt bistånd som motsvarar kostnaden för begravning i Sverige. Eventuella merkostnader som uppstår får de anhöriga stå för. Enligt Järfälla socialförvaltnings tillämpningsregler för försörjningsstöd beviljas upp till 50 % av gällande prisbasbelopp.

Förutom kostnader för det som hör samman med att ta hand om stoftet och begravningsakten, kan biståndet även omfatta kostnaderna för en gravsten med inskription och transport till gravplats i Sverige. I allmänt vedertagna begravningstraditioner får även en viss blomdekoration och en enklare förtäring för en mindre krets av sörjande anses ingå.

Om den avlidne var asylsökande och dödsboet ansöker om bistånd till begravningskostnad ska ansökan mottas och prövas sedvanligt enligt 4 kap. 1 § SoL. LMA omfattar endast den sökande personligen och inte dennes dödsbo vilket medför att Migrationsverket inte står för begravningskostnader.

Om det är osäkert om det finns försäkringar eller andra utbetalningar som kan täcka begravningskostnaderna helt eller delvis, kan socialnämnden ge ekonomiskt bistånd som förskott på förmån och senare återkräva biståndet enligt 9 kap SoL.

3.5. Internationella dödsbon

Om det finns egendom efter en avliden i Sverige men svensk domstol eller annan myndighet inte är behörig att besluta om arvet, ska socialnämnden, om det behövs, ta

hand om egendomen och vidta nödvändiga åtgärder enligt Lag (2015:417) om arv i internationella situationer, 2 kap. 5§. Dödsfallet ska anmälas till socialnämnden av den som har egendomen i sin vård eller annars av den som är närmast till att göra anmälan. Socialnämnden ska överlämna egendomen till den som är behörig att ta emot den.

Om socialnämnden inte kan överlämna egendomen till någon enligt första stycket, ska nämnden anmäla dödsfallet till tingsrätten. Tingsrätten ska besluta att egendomen ska avträdas till förvaltning av en särskild boutredningsman till dess den kan överlämnas till den som är behörig att ta emot den.

Om egendomen är av litet värde³ får socialnämnden, i stället för att anmäla dödsfallet till tingsrätten enligt andra stycket, överlämna egendomen till en närstående till den avlidne eller till utlandsmyndigheten för den stat som den avlidne var medborgare i.

4. FORMELLA KRAV PÅ HANDLÄGGNINGEN

Eftersom dödsbohandläggningen innehåller olika slag av arbetsuppgifter och beslut som styrs av olika författningar skiljer sig handläggningsreglerna åt för de olika åtgärderna.

4.1. Dödsboanmälan och dödsboförvaltning

Handläggning av en dödsboanmälan enligt 20 kap 8 a § ÄB ska betraktas som ärendehandläggning och beslutsfattande och utgör myndighetsutövning. Även själva dödsboförvaltningen enligt 18 kap 2 § ÄB ska betraktas som ärendehandläggning och beslutsfattande. Det senare av följande skäl. När en anmälan om dödsboförvaltning kommer in till socialnämnden kan det inte med säkerhet fastställas vilka åtgärder eller beslut som kommer att fattas i samband med förvaltningen. Först efter utredning av boet kan handläggaren avgöra om exempelvis förutsättningarna för dödsboanmälan är uppfyllda. Dödsboförvaltningen och handläggningen av en dödsboanmälan kan i dessa fall betraktas som en enda process, ett ärende, som kan mynna ut i olika typer av beslut.

Enligt ärvdabalkens ovan nämnda bestämmelser är det ”socialnämnden” som åläggs en rad åtgärder. Handläggning av dödsboanmälan och dödsboförvaltning utgör därmed socialtjänst, varför bl.a. socialtjänstlagens handläggningsregler blir tillämpliga. Eftersom socialtjänstlagen hänvisar till flera bestämmelser i förvaltningslagen ska även vissa regler i denna lag tillämpas.

Följande bestämmelser är viktigast för handläggning vid dödsboförvaltning och/eller dödsboanmälan.

- 4 – 10 §§ FL om bl.a. myndigheternas serviceskyldighet, effektivitet i handläggning samt den enskildes rätt till tolk och ombud i vissa fall
- 13 § FL om remiss,

³ Under ett basbelopp enligt jurist vid SKL.

- 14 § FL första stycket om parts rätt att meddela sig muntligen,
- 16 § FL och 17 §§ FL om parts rätt att få del av uppgifter,
- 20 § FL om motivering av beslut,
- 21 § FL om underrättelse av beslut,
- 26 § FL om rättelse av skrivfel
- 11 kap 1 § SoL om inledande av utredning
- 11 kap 5 och 6 §§ SoL om dokumentation
- 11 Kap 9 § SoL om företräde inför nämnden
- 12 kap 1 och 2 §§ SoL om gallring och bevarande

Handläggningen kan resultera i följande typer av beslut:

1. Beslut att göra dödsboanmälan (20 kap 8 a § ÄB)
2. Beslut att inte göra dödsboanmälan (20 kap 8 a § ÄB)
3. Beslut att överlämna förvaltning och avveckling till dödsbodelägare (18 kap 1§ och 2§ ÄB)
4. Beslut att överlämna förvaltning och avveckling till Allmänna arvsfonden (5 kap. 1§ och 18 kap 1§ ÄB)
5. Beslut att överlämna förvaltning och avveckling till god man för bortavarande (11 kap 3 § föräldrabalken)
6. Beslut att föranstalta om bouppteckning enl. 20 kap. 2 § 2st. ÄB.
7. Beslut att förvalta och avveckla dödsboet (18 kap 2 § ÄB)

Dessa beslut kan enligt 6 kap 33 § kommunallagen delegeras till tjänsteman, dock inte till uppdragstagare. Besluten ska enligt 6 kap 35 § kommunallagen anmälas till nämnden. Detta kan ske genom att besluten listförs och anmäls med en viss periodicitet till nämnden. Besluten kan överklagas genom laglighetsprövning enligt 10 kap. kommunallagen.

4.1.1. Dokumentation

Tjänstemannaanteckningar förs löpande där man kan följa ärendegången.

För varje ärende skapas en akt där anteckningar, kopia på dödsboanmälan, ekonomisk redovisning, kopia på fakturor för begravningskostnader m.m. förvaras. Förvaring av akter sker i låst plåtskåp/kassaskåp.

Gallring sker efter fem år enligt gällande regler.

4.1.2. Sekretess

Kommunens uppgifter avseende dödsboanmälan och dödsboförvaltning är att betrakta som socialtjänst och därmed gäller bestämmelser i 26 kap OSL.

Detta innebär att sekretess är huvudregel för alla uppgifter. Utlämnande av uppgifter kan i princip endast ske med stöd av lag, vid samtycke eller om det inte finns risk för att den enskilde eller honom någon närstående lider men.

4.2. Ekonomiskt bistånd till begravningskostnader

För handläggning av ärenden om ekonomiskt bistånd till begravningskostnader gäller samma regler som för alla andra biståndsärenden. Det rör sig om ärendehandläggning och myndighetsutövning i förvaltningslagens mening. Socialtjänstlagen, Offent-

lighets- och sekretesslagen och förvaltningslagens regler blir då tillämpliga fullt ut och beslutet kan överklagas genom förvaltningsbesvär.

Dokumentation av utredning och beslut samt utbetalning av ekonomiskt bistånd till begravningskostnader görs i kommunens verksamhetssystem, för närvarande Procapita.

4.3. Ärendansvar

Var den avlidne är bosatt vid dödsfallet är avgörande för vilken kommun som har ansvar för dödsboanmälan, dödsboförvaltning och eventuellt ekonomiskt bistånd till begravningskostnaden. När det gäller boendeform och hur boendet är arrangerat är detta av underordnad betydelse. Det kan exempelvis röra sig om första- eller andrahandskontrakt, inneboenderum eller inneboende hos släktingar. Om bosättningskommun och folkbokföringskommun inte överensstämmer är det bosättningskommunen som har ansvaret.

Om en kommun har fattat beslut om någon form av placering eller boende i annan kommun gäller olika regler beroende på insatsens art. När det gäller permanent boende i olika former där den boende blir folkbokförd, exempelvis på ett LSS- eller äldreboende, övergår ansvaret för handläggningen av övriga insatser, som exempelvis dödsboanmälan, till den nya boendekommunen. När det gäller placeringar på HVB-institution eller i familjehem, exempelvis vid missbrukarvård, behåller dock placeringskommunen hela ansvaret för den som placerats.

Om en person avlider under en resa eller en tillfällig vistelse utanför hemkommunen är det hemkommunen som ska göra dödsboanmälan och inte den kommun där dödsfallet inträffade.

Om den avlidne inte efterlämnar någon som ordnar (även utav ovilja) med gravsättningen är folkbokföringskommunen ansvarig att göra detta enligt begravningslagen 5 kap. 2 §. Om den avlidne inte har varit folkbokförd i Sverige är kommunen där dödsfallet inträffade ansvarig enligt samma lag.

5. MER OM DÖDSBOANMÄLAN OCH DÖDSBOFÖRVALTNING

5.1. Schematisk översikt

Ärenden inkommer vanligtvis genom att anhöriga hör av sig till kommunens servicecenter som skickar meddelande i ärendehanteringssystemet Artwise till ansvarig handläggare. Ärende kan också inkomma från annan närstående person, sjukhus, hyresvärd, begravningsbyrå, polisen med flera.

Inledningsvis utreds omständigheterna i ärendet, dvs. om det finns dödsbodelägare och om det finns tillgångar i boet, vilket förenklat resulterar i nedanstående handläggningsalternativ. Att tillgångar finns, innebär i detta sammanhang att det finns tillgångar i boet som klart överstiger begravningskostnaderna eller att det finns fast egendom eller tomträtt. Av schemat framgår även vilka beslut (se sidan 6) som kan bli aktuella.

	Tillgångar finns (Bouppteckning måste göras)	Tillgångar saknas (Dödsboanmälan kan göras)
Dödsbodelägare finns	1. Förvaltning och avveckling lämnas till dödsbodelägarna. (Beslut: 2 och 3)	5. Förvaltning och avveckling lämnas till dödsbodelägarna. (Beslut: 1 och 3)
Dödsbodelägare saknas (Allmänna arvsfonden (AA) blir dödsbodelägare)	2. Anmälan av dödsfallet hos Kammarkollegiet Förvaltning och avveckling överlämnas till god man för AA. (Beslut: 4)	6. Anmälan av dödsfallet hos Kammarkollegiet för att få fullmakt från AA Förvaltning och avveckling (Beslut: 1 och 7)
Ingen dödsbodelägare har påträffats men kan finnas	3. Anmälan om god man för bortovarande hos Överförmyndarnämnden. God man ansöker om bouppteckningsman som tar över förvaltning och avveckling. (Beslut: 5)	7 Anmälan om god man för bortovarande hos Överförmyndarnämnden för att få fullmakt från god man. Förvaltning och avveckling (Beslut: 1 och 7)
Dödsbodelägare agerar inte	4. Föranstalta om bouppteckning Förvaltning och avveckling lämnas till dödsbodelägarna. (Beslut: 3 och 6)	8 Förvaltning och avveckling lämnas till dödsbodelägarna, alternativt om särskilda skäl - förvaltning och avveckling med fullmakt från dödsbodelägarna (Beslut: 1 och 7)

5.2. Dödsboanmälan

När en person har avlidit ska dödsbodelägarna lämna in en bouppteckning till Skatteverket. Avsikten är att klargöra vilken egendom och vilka skulder den avlidne hade. Bouppteckningen ska ge delägare och borgenärer insyn i den avlidnes rättställning och ligga till grund för efterföljande bodelning eller arvskifte.

När den dödes tillgångar endast räcker till begravningskostnader och andra utgifter med anledning av dödsfallet och det inte finns fast egendom eller tomträtt i boet kan en dödsboanmälan istället göras och skickas till Skatteverket. Dödsboanmälan görs enligt 20 kap 8 a § ÄB av socialnämnden i den avlidnes bosättningskommun och skickas till Skatteverket.

5.2.1. Utredning inleds

En utredning om dödsboanmälan kan starta på olika sätt. Det normala är att en dödsbodelägare anmäler till socialnämnden att det kan finnas förutsättningar för en dödsboanmälan. Socialnämnden är då skyldig att göra en utredning. Det förekommer även att socialnämnden under en provisorisk förvaltning av ett dödsbo enligt 18 kap 2 § ÄB finner att förutsättningarna för dödsboanmälan är uppfyllda. Socialnämnden är då oförhindrad att göra en dödsboanmälan på eget initiativ.

5.2.2. Förutsättningar

Dödsboanmälan får göras om den dödes tillgångar inte räcker till annat än begravningskostnaderna och andra utgifter med anledning av dödsfallet. Att förutsättningar för anmälan föreligger ska kunna konstateras utan någon mera ingående undersökning. Vid tveksamhet om förutsättningar för dödsboanmälan föreligger bör dödsboanmälan inte ske utan de anhöriga uppmanas att göra en bouppteckning. Det är inte meningen att dödsboanmälan ska ske när värderingsfrågorna är komplicerade eller om det behövs mera omfattande efterforskningar beträffande den dödes tillgångar.

Exempelvis bör dödsboanmälan användas med försiktighet när efterlevande makes tillgångar och ekonomiska förhållanden skiljer sig nämnvärt från den avlidnes. Om det finns äktenskapsförord eller testamente är detta också en anledning till vaksamhet och man får göra en bedömning från fall till fall och se på vad som står nedskrivet i äktenskapsförordet/ testamentet. Om en dödsboanmälan upprättas när testamente finns bör testamentet skickas med till Skatteverket. Dödsboanmälan bör heller inte göras om någon dödsbodelägare hellre vill att bouppteckning ska förrättas.

Det kan även bli aktuellt att göra en dödsboanmälan när ett minderårigt barn har avlidit. En bedömning får göras i varje enskilt fall.

5.2.3. Boutredning

När ett ärende aktualiseras ska uppgifter om den avlidne inhämtas. Uppgifter ska även inhämtas om vem som gör anmälan/ ansökan och vilka som är dödsbodelägare. Om den avlidne var lagfaren ägare av fast egendom eller tomträtt kan dödsboanmälan inte ske och ärendet hänvisas till bouppteckning. Detta gäller även om den avlidne endast ägde en andel av en fastighet eller tomträtt. Detta eftersom en bouppteckning måste uppvisas om dödsbodelägare ska ansöka om lagfart.

Om det inte finns fast egendom eller tomträtt genomförs en boutredning. Uppgifter inhämtas då om den avlidnes tillgångar på dödsdagen och om eventuella framtida inkomster, exempelvis ej utbetalad pension, skatteåterbäring eller försäkringsutbetalningar. Handläggaren ska skaffa sig egen kännedom om boets omfattning. Om förutsättningar för dödsboanmälan bedöms kunna föreligga är huvudregeln därför att tillsammans med anhörig göra ett hembesök i den avlidnes bostad och besikta egendomen samt ta del av handlingar som rör förhållandena i boet. Vid hembesöket ska handläggare skaffa sig en uppfattning om bohagets värde.

Tillgångarnas värde

Det är det sammanlagda värdet av tillgångarna som gäller. Avdrag för skulder får inte göras. Värdering ska göras enligt samma principer som vid bouppteckning, d.v.s. tillgångarna ska värderas enligt Skatteverkets regler om bouppteckning. Exempelvis tas bankmedel upp till nominella belopp medan lösöre tas upp till ett försiktigt försäljningsvärde. Försäkringar med förmånstagarförordnanden räknas inte in i tillgångarna. Försäkringar utan förmånstagarförordnanden ska dock tas upp som tillgång.

Om den avlidne var gift ska hänsyn tas till den avlidnes andel i den andre makens giftorättsgods sedan efterlevande makens skulder m.m. dragits av. Huvudprincipen för egendomens fördelning mellan makar vid dödsfall är likadelning. Den efterlevande maken kan dock begära att få behålla sitt giftorättsgods enligt 12 kap 2§ ÄktB. Då ska den avlidnes andel i den efterlevande makens egendom inte beaktas. Efterlevande make kan begära jämkning oavsett om han eller hon har mest eller minst gift-

rättsgods. Möjligheten att begära jämkning är till för att undvika situationer där efterlevande make genom likadelning av gifrorättsgodset är tvungen att avstå egendom till den avlidne makens egna barn eller testamentstagare. Jämkning kan också användas för att förutsättningarna för dödsboanmälan ska uppfyllas. Men dödsboanmälan ska, som tidigare nämnts, användas med försiktighet när efterlevande makes tillgångar och ekonomiska förhållanden skiljer sig nämnvärt från den avlidnes.

Var den avlidne sambo kan bodelningsreglerna i sambolagen bli tillämpliga. Det krävs att den efterlevande sambon begär att bodelning ska äga rum. Om samborna tidigare avtalat att bodelning inte ska ske eller att viss egendom inte ska ingå i bodelningen så gäller dock detta.

Om den avlidne är utländsk medborgare och gift enligt en främmande stats lagstiftning beror det på innehållet i dennas stats äktenskapslagstiftning om efterlevande makes egendom påverkar förutsättningarna för dödsboanmälan eller ej. Att förutsättningar för en dödsboanmälan föreligger ska kunna konstateras utan större utredning och om tveksamhet råder eller utredningen blir komplicerad bör ärendet hänvisas till bouppteckning.

Kostnader/ skulder som får beaktas vid dödsboanmälan

Efter undersökning och värdering av tillgångarna jämförs tillgångarnas sammanlagda värde med kostnaderna för begravning och andra utgifter med anledning av dödsfallet. Följande kostnader och utgifter får beaktas vid beräkningen:

- Begravningskostnader, dvs. räkning från begravningsbyrån
- Förtäring vid begravning, kostnad för blommor etc.
- Gravsten och eventuell inskription
- Dödsannons
- Kostnader för att omhänderta och avveckla den avlidnes bo. Detta rör kostnader för utrymning (tömning och städning) och för hyra under en månads uppsägningstid
- Fiktiv bouppteckningskostnad tas också med i beräkningen som motsvarar skäligt arvode för en bouppteckning.

Kostnader som inte ska beaktas är exempelvis skulder i form av räkningar för el, telefon, hemförsäkring, tv m.m. samt andra tidigare obetalda skulder.

Om den dödes tillgångar inte överstiger summan av begravningskostnaderna, andra utgifter med anledning av dödsfallet och den fiktiva bouppteckningskostnaden samt att dödsboet inte äger fast egendom eller tomträtt, så föreligger förutsättningar för dödsboanmälan.

Även om det föreligger förutsättningar för att göra en dödsboanmälan kan det, på grund av att beräkningen bland annat inkluderar en fiktiv bouppteckningskostnad återstå tillgångar i boet när begravningskostnader, avvecklingskostnader och socialnämndens ersättning ur dödsboet för förvaltningskostnader är betalda. Återstående tillgångar ska då fördelas proportionellt mellan skulder som har lika värde, sk. ackordsfördelning eller fördelas enligt förmånsrättslagen. Att förutsättningar för dödsboanmälan föreligger medför alltså inte alltid att det finns förutsättningar för att bevilja ekonomiskt bistånd till begravningskostnaden.

Beslut

Ett ärende om dödsboanmälan kan resultera i två former av beslut. Att dödsboanmälan ska ske eller att dödsboanmälan inte ska ske. Angående handläggning och beslut i dessa fall hänvisas till kapitlet om ”formella krav på handläggningen”.

5.2.4. Innehållet i dödsboanmälan

Dödsboanmälan ska vara skriftlig och innehålla:

- Identifieringsuppgifter för den avlidne såsom fullständigt namn, personnummer, senaste bostadsadress, folkbokföringsort och dödsdag.
- Dödsbodelägares personnummer, släktskap/ relation till den avlidne, namn och adress
- Intygande att den avlidnes kända tillgångar inte räcker till annat än begravningskostnader och andra utgifter med anledning av dödsfallet samt att fast egendom eller tomträtt inte ingår bland dessa tillgångar
- Om den avlidne var gift ska intygande även beakta andelen i makens giftorättsgods

Skatteverkets blankett för dödsboanmälan används för ändamålet.

Dödsbodelägares namn och bostadsadresser ska anges i den mån uppgifter om dessa kan inhämtas utan att det tar för lång tid. Normalt kan uppgifterna hämtas från anhöriga eller från folkbokföringen. Ibland är uppgifterna svårare att få fram. Då är det tillräckligt att i anmälan ta in de uppgifter som är kända. Om handläggaren misstänker att delägarförteckningen inte är fullständig, ska en anmärkning om detta göras. Dödsbodelägarer är den som på grund av lag eller testamente har rätt till andel i boet. Det kan vara efterlevande make eller registrerad partner, sambo om bodelning ska ske, arvingar, universella testamentstagare och Allmänna arvsfonden samt arvingar efter tidigare avliden make. Dödsfallsintyg och släktutredning från Skatteverket ska alltid inhämtas.

Dödsboanmälan bör göras inom två månader efter dödsfallet. Den ska förvaras hos Skatteverket. Skatteverket ska granska anmälan i formellt avseende men kontrollerar inte om socialnämnden har gjort en riktig bedömning. Skatteverket kan inte förelägga socialnämnden att komplettera eller rätta en dödsboanmälan än i detta formella hänseende.

Även om det föreligger förutsättningar för att göra en dödsboanmälan ska bouppteckning ändå förrättas om en dödsbodelägarer eller annan vars rätt kan bero därav begär det, och denne ställer säkerhet för bouppteckningskostnaden. I de fall en dödsboanmälan redan har gjorts, är detta inget hinder för att ändå göra en bouppteckning. Likaså ska en bouppteckning förrättas om det, efter att en dödsboanmälan är gjord, framkommer en ny tillgång och det därför inte längre föreligger förutsättning för dödsboanmälan. Om det är socialnämnden som får kännedom om den nya tillgången bör socialnämnden meddela både dödsboet och Skatteverket detta.

5.3. Dödsboförvaltning

När någon har avlidit ska enligt 18 kap 1§ ÄB dödsbodelägarerna gemensamt förvalta den dödes egendom under boets utredning och därefter se till att bouppteckning förrättas. Det kan dock uppstå hinder som gör att alla delägare inte kan ta sitt ansvar.

Till dess att egendomen har tagits hand om av samtliga dödsbodelägare eller av den som i annat fall har att förvalta boet, ska egendomen, om den ej står under vård av förmyndare, syssloman eller annan, vårdas av delägare som sammanbodde med den avlidne eller annars kan ta hand om egendomen. Den som har tagit hand om egendomen skall genast underrätta övriga delägare om dödsfallet och, om det behövs godman för någon delägare, göra anmälan hos överförmyndaren enligt 11 kap. föräldrabalken. Vad som har sagts om delägare gäller också efterlevande make som inte är delägare. (18 kap 2§ 1st ÄB)

Om det inte finns någon som tar hand om den dödes egendom, ska medlem av hushållet som den döde tillhörde, hyresvärd eller annan som är närmast till det ta hand om egendomen samt tillkalla dödsbodelägare eller anmäla dödsfallet till socialnämnden. Anmälan ska göras till den socialnämnd i den kommun där den avlidne bodde. Socialnämnden har då enligt 18 kap 2§ 2st ÄB ansvar för att göra de inledande åtgärderna som enligt första stycket åligger delägare. För de kostnader som uppstår i samband med detta har kommunen rätt till ersättning av boet.

5.3.1. Provisorisk förvaltning

Utredning

Utgångspunkten är att socialnämndens förvaltning av dödsboet ska vara så kortvarig som möjligt. Efterforskning av dödsbodelägare ska påbörjas snarast och förvaltningen överlämnas så snart någon delägare, eller efterlevande make som inte är delägare, som kan ta hand om den dödes egendom anträffas. Om det behövs åligger det socialnämnden att underrätta andra dödsbodelägare. Tidsåtgången ska dokumenteras.

Handläggaren ska alltså eftersträva att boet snarast kommer under delägarnas förvaltning. Därför bör handläggaren först leta reda på delägarnas namn och adresser och genast se till så de underrättas om dödsfallet. Handläggaren bör som huvudregel inte lämna ett dödsbud till anhörig per telefon utan istället uppdra till polis, präst eller sjukvårdspersonal att lämna budet personligen, för att kunna ta hand om den reaktion ett dödsbud kan medföra. Den som lämnat dödsbudet kan därefter hänvisa den anhörige att ta kontakt med handläggaren.

Vid efterforskning av delägare ska alltid dödsfallsintyg och släktutredning från Skatteverket inhämtas. Saknas uppgifter om delägare, kan efterforskning ske hos folkbokföringen vid Skatteverket, landsarkiv/ stadsarkiv, ambassader, konsulat eller genom förfrågan hos andra närstående till den avlidne.

Socialnämndens vård är endast provisorisk till dess att den egentliga utredningen tar vid. Socialnämndens förvaltning och vård ska därför endast vara av konserverande art. Egendomen får därför inte avyttras eller förändras på annat sätt än vad som är nödvändigt för värdets bevarande. Socialnämnden ska bevaka både delägarnas och borgenärernas intressen samt framtida verkställighet av testamente.

Om inte delägare påträffas omedelbart bör ett hembesök göras i den avlidnes bostad. Vid hembesöket ska två tjänstemän närvara. Samtliga utrymmen i bostaden ska grundligt gås igenom. Särskilt efterforskas testamente, försäkringsbrev, gravbrev, värdepapper, kontanta medel, bankböcker och övrigt som kan ha betydelse för fortsatt handläggning. Via banker kan handläggare få upplysningar om tillgångar och

eventuella bankfack. Vid hembesöket ska det noteras vad som finns i boet, vad som medtagits från boet och vilka som deltagit vid hembesöket. Det kan också vara lämpligt att ta bilder av boendet vid provisorisk förvaltning. I de fall det klart framgår att det kan bli aktuellt med en dödsboanmälan skaffar sig handläggare också en uppfattning om lösörets värde vilket noteras.

Gravsättning/ begravning

Om den avlidne saknar anhöriga som ordnar med gravsättning/ begravning har socialnämnden inom ramen för förvaltarrollen skyldighet att ordna med detta. Enligt 5 kap 1 § Begravningslagen bör den som beställer begravningen om det är möjligt se till den avlidnes egna önskemål om kremering och om gravsättning, varför ansträngningar bör göras för att ta reda på detta. Hänsyn bör också tas till olika religiösa och etniska gruppers speciella önskemål om hur en begravning ska ordnas.

Fakturan från begravningsbyrå betalas med dödsboets medel. Om det saknas medel i dödsboet kan inte begravningskostnaden finansieras i form av ekonomiskt bistånd till dödsboet om begravningen ordnas av socialnämnden inom ramen för dödsboförvaltning enligt 18 kap 2 § ÄB eller enligt 5 kap 2 § BegrL och det inte finns något biståndssökande dödsbo. Begravningskostnaderna ska i dessa fall betalas av nämnden enligt skyldigheter som följer av ärvdabalken och begravningslagen.

Bouppteckning och dödsboanmälan

Om det finns tillgångar i boet och den provisoriska förvaltningen inte avslutas inom 3 månader från dödsfallet blir socialnämnden enligt 20 kap 2§ 2 st ÄB, skyldig att föranstalta om bouppteckning. Denna skyldighet fullgörs genom att socialnämnden bestämmer tid och ort för bouppteckning och utser minst två förrättningsmän som sköter förrättningen. Kostnader för detta debiteras dödsboet.

Om dödsbodelägarna ej kommer överens, eller av annan anledning inte vill förvalta dödsboet ska handläggaren uppmana någon delägare att begära boutredningsman hos tingsrätten, vilken övertar förvaltning och avveckling och gör bouppteckning. Ansökan om boutredningsman är förenad med en ansökningsavgift och boutredningsmannens ersättning tas ur dödsboet.

Om förutsättningar finns för dödsboanmälan är socialnämnden oförhindrad att göra en sådan enligt 20 kap 8 a§ ÄB på eget initiativ. Denna bör göras inom två månader efter dödsfallet.

Ekonomisk hantering

Omhändertagen kvarlåtenskap ska förvaras i socialförvaltningens kassaskåp. Förvarad egendom ska finnas förtecknad.

När förvaltningen av dödsboet överlämnas till dödsbodelägare, god man eller boutredningsman ska en fullständig redovisning lämnas om vilka ekonomiska transaktioner socialnämnden har gjort för dödsboets räkning inom ramen för den provisoriska förvaltningen.

Socialnämnden har rätt att ta ut ersättning ur dödsboet för sina förvaltningskostnader. Tidsåtgången ska dokumenteras. Det är den faktiska tidsåtgången som ska debiteras så vid ett hembesök där två tjänstemän medverkar ska alltså dubbel tid tas ut. Doku-

mentationen av tidsåtgången utgör debiteringsunderlag. En faktura utställd på dödsboet för socialnämndens kostnader enligt debiteringsunderlaget ska alltid upprättas.

Timtaxa

Enligt 18 kap. 2§ Ärvdabalken (ÄB) och 5 kap. 2§ Begravningslagen har socialnämnden rätt att ta ut ersättning av ett dödsbo för sina kostnader för dödsboförvaltning och åtgärder enligt begravningslagen. En kommun får dock, enligt 8 kap 3c § kommunallagen inte ta ut högre avgift än vad som svarar mot kostnaden för de tjänster som kommunen tillhandahåller. Ersättningen ska därför enligt 8 kap. 3 c § Kommunallagen (KL) motsvara kommunens självkostnad.

I Järfälla kommun är timtaxan för dödsboförvaltning 0,8 procent av gällande prisbasbelopp från och med 1 november 2012.

5.3.2. Den provisoriska förvaltningens avslutning

Dödsbodelägare hittas – Överlämnande till dödsbodelägare

Om handläggaren vid den provisoriska förvaltningen får tag på någon delägare eller efterlevande make som kan fullgöra de uppgifter som följer av 18 kap 2 § 1 st eller när dödsbodelägare har underrättats ska boet överlämnas till delägaren. Dödsbodelägaren ska sedan förvalta boet och se till att bouppteckning och avveckling sker.

Om boet saknar tillgångar och det finns förutsättningar för dödsboanmälan så ska socialnämnden slutföra boutredningen och göra en dödsboanmälan. De anhöriga tar över förvaltningen och avvecklar boet.

Dödsbodelägare saknas – Anmälan om god man för Allmänna Arvsfonden

Saknas arvingar ärver Allmänna arvsfonden och blir enda dödsbodelägare. Detta innebär att om socialnämnden inte finner några dödsbodelägare ska anmälan omgående göras till Kammarkollegiet, som utser en god man att företräda Allmänna arvsfonden.

Enligt 17§ lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden ska den som har boet i sin vård göra anmälan. När socialnämnden utövar dödsboförvaltning är det därmed socialnämnden som ska göra en anmälan.

Kammarkollegiet ska förordna en god man att företräda fonden vid boutredningen. Företrädare för fonden kan då omedelbart ta över vården och förvaltningen av boet. Det finns mot denna bakgrund anledning att så fort det står klart att det saknas arvingar göra anmälan. Socialnämndens kostnader debiteras dödsboet.

Om boet saknar tillgångar och det finns förutsättningar för dödsboanmälan så ska socialnämnden begära fullmakt från Allmänna Arvsfonden och med stöd av denna slutföra boutredningen och avveckla boet.

Ingen dödsbodelägare har påträffats men kan finnas/ dödsbodelägare finns men vistas på okänd eller avlägsen ort – Anmälan om god man

Enligt 18 kap 2 § ÄB ska den som har tagit hand om egendomen, i detta fall socialnämnden, göra anmälan hos överförmyndaren enligt 11 kap föräldrabalken (FB) om det behövs god man för någon delägare.

Enligt 11 kap 3 § FB ska överförmyndaren förordna god man bland annat om det krävs att en bortavarande dödsbodelägars rätt bevakas eller en bortavarandes egen- dom förvaltas.

Om det finns tillgångar i boet ansöker gode mannen om boutredningsman som tar över förvaltning och avveckling samt gör bouppteckning.

Om boet saknar tillgångar och det finns förutsättningar för dödsboanmälan så ska socialnämnden med fullmakt från gode mannen slutföra boutredningen, avveckla boet och göra en dödsboanmälan.

Enda dödsbodelägaren är en testamentstagare

När en person avlider utan att efterlämna make/maka eller närmare släktingar än kusiner ärver Allmänna Arvsfonden (AA) om det inte finns något testamente. Finns ett testamente måste detta dock delges AA för godkännande. AA ska också kallas till bouppteckningsförrättningen. Fram till dess att ett godkänt testamente föreligger är både AA och testamentstagaren dödsbodelägare enligt 18 kap. 1 § 4 st ÄB. Socialnämnden kan dock lämna över förvaltningen till enbart testamentstagaren redan innan testamentet är slutligen godkänt. Skyldigheten att delge AA och kalla till bouppteckningsförrättningen faller på testamentstagaren när denne tagit över förvaltningen. Socialnämnden ska dock upplysa testamentstagaren om dennes skyldigheter gentemot AA.

Observera att även ogiltiga testamenten eller andra viljeyttringar från den avlidne i alla dess former kan leda till att AA avstår från arvet till förmån för annan enligt 4 och 24 §§ lag (1994:243) om Allmänna arvsfonden. Det är därför viktigt att vidarebefordra dylik information vid ett överlämnande till AA.

Dödsbodelägare finns men agerar inte

Ibland inträffar det att dödsbodelägare anträffas, men att dessa helt saknar intresse i dödsboet eller saknar möjlighet att agera på grund av hög ålder, sjukdom eller annat hinder. Dödsbodelägare ska i dessa lägen alltid motiveras att ta sitt ansvar för förvaltning och avveckling av boet.

Om det finns tillgångar i boet ska socialnämnden uppmana delägarna att ansöka om boutredningsman hos tingsrätten eller anlita annan hjälp såsom begravningsbyrå eller jurist som kan förvalta och avveckla dödsboet. Det räcker med en delägars begäran för att en boutredningsman ska förordnas (ÄB 19 kap. 1 §). En boutredningsman kan vara ett alternativ om exempelvis dödsbodelägare inte kommer överens eller är osams. Boutredningsmannen övertar förvaltning och avveckling och gör bouppteckning. Om en sådan begäran om boutredningsman görs ska socialnämnden fatta beslut om att överlämna förvaltning och avveckling till dödsbodelägarna. Om en sådan begäran däremot inte görs ankommer det på socialnämnden att föranstalta om bouppteckning. Detta gäller dock inte om annan än socialnämnden har tagit hand om boet.

Även när det saknas tillgångar och dödsbodelägarna inte agerar är socialnämnden skyldig att provisoriskt förvalta dödsboet. Dödsbodelägare ska även i dessa lägen alltid motiveras och vägledas att agera. Om dödsbodelägarna ändå inte övertar förvaltning och avveckling av boet ska handläggaren som en sista utväg begära fullmakt från samtliga dödsbodelägare och med stöd av denna fullmakt avveckla boet.

Ibland får inte handläggaren in fullmakten trots att dödsbodelägarna klart uppgett att de ej befattar sig med boet. Om boet helt saknar tillgångar och dödsbodelägarna klart uttryckt att de saknar intresse av boet och att de önskar att socialnämnden avvecklar boet ska detta dokumenteras i akten. Socialnämnden kan då förvalta och avveckla boet med stöd av delegationen från nämnden samt med stöd av journalanteckningen. Utan samtliga fullmakter kan handläggaren dock få svårt i kontakt med till exempel banker som inte alltid går med på att avsluta konton under sådana omständigheter.

Om varken fullmakt eller en tydlig viljeyttring från dödsbodelägarna inkommit saknar socialnämnden möjlighet att agera. Detta ska nog dokumenteras. Ärendet får då avslutas genom beslut att förvaltning och avveckling överlämnas till dödsbodelägarna.

Specialfall

Ibland kan det vara så att de ende dödsbodelägarna meddelar att de inte vill ha något med dödsboet att göra men trots denna viljeyttring inger de inga fullmakter. En sådan viljeyttring, om den är skriftlig, kan dock föra ärendet vidare om det rör sig om giltiga *arvsavsägelser*. En arvsavsägelse innebär att en dödsbodelägare vill få sin arvsrätt utsläckt. Skulle samtliga dödsbodelägare få sin arvsrätt utsläckt blir AA enda dödsbodelägaren. I dessa fall tas kontakt med AA för att få deras syn på viljeyttringarna. Anser AA att viljeyttringarna är giltiga arvsavsägelser träder de in som enda dödsbodelägare och ärendet kan föras vidare. Observera att AA endast träder in som dödsbodelägare om samtliga dödsbodelägare begär att få sin arvsrätt utsläckt. Skulle bara någon av dödsbodelägarna avsäga sig sin arvsrätt fördelas dennes lott på de kvarvarande dödsbodelägarna och det finns således ingen anledning att kontakta AA.

5.3.3. Avveckling i socialnämndens regi

1. Adressändra så att dödsboets post skickas till socialförvaltningen
2. Säg upp lägenhet. Det finns möjlighet att vid dödsfall ha en månads uppsägningstid om lägenheten sägs upp inom en månad från dödsfallet enligt 12 kap 5 § jordabalken. Obs. om det var en social lägenhet ska inte lägenheten sägas upp till fastighetsägaren utan kontakt ska tas med bosamordnare på stöd- och behandlingsenheten. Sociala lägenheter ska fortsätta ingå i kommunens andrahandsuthyrning och ska inte sägas upp.
3. Lösöret försäljs om värdet överstiger avvecklingskostnaderna. Nettoöverskottet återredovisas till socialnämnden och används för att så långt som möjligt täcka kostnaderna för gravsättning/begravning och förvaltningskostnaderna.
4. Om lösöret och övriga tillgångar i boet understiger avvecklingskostnaderna, dvs. städning, bortforsling etc., överlämnas hyresrätten i befintligt skick till hyresvärden. Hyresvärden kan inte vända sig till kommunen för att få betalt för sina avvecklingskostnader.
5. Uppsägning av: telefon och bredband, tv-abonnemang, elabonnemang, tidningar, kontokort, avtal och andra abonnemang.
6. I förekommande fall ska deklaration upprättas och sändas in till Skatteverket.

7. När boutredningen är klar och dödsboanmälan upprättas:

- Kontakta banker för avslut av konton.
- Bestyrkt kopia av beslutet att göra dödsboanmälan skickas till fordringsägare för att reglera dödsboets resterande skulder.
- Eventuell ackordfördelning

6. VERKSAMHETSUPPFÖLJNING

Handläggningen av dödsboärenden ska löpande internt kontrolleras av arbetsledningen. Dödsbohandläggningen ska också redovisas årligen i verksamhetsberättelsen.

7. LITTERATUR- OCH KÄLLFÖRTECKNING

Skriftliga källor

Järfälla kommun ”Avgift för dödsboförvaltning” Dnr Son 2012/452

Järfälla kommun ”Tillämpningsregler för handläggning av ekonomiskt bistånd inom individ- och familjeomsorgen” Dnr Son 2008/171

Stockholms stads ”Riktlinjer för handläggning av dödsboärenden” – 2006

Skatteverket ”Handledning för bouppteckningsärenden m.m.” SKV 460 utgåva 2, 2004.

Socialstyrelsen 2013 ”Ekonomiskt bistånd – handbok för socialtjänsten”

Lagrum

Begravningslag (1990:1144)

Förmånsrättslag (1970:979)

Förvaltningslag (1986:223)

Föräldrabalk (1949:381)

Jordabalk (1970:994)

Kommunallag (1991:900)

Lag (1937:81) om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo

Lag (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Lag (2015:417) om arv i internationella situationer

Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)

Sambolag (2003:376)

Socialtjänstlag (2001:453)

Äktenskapsbalk (1987:230)

Ärvdabalk (1958:637)

Kurser

Grundkurs i dödsboanmälan och kommunal dödsbohandläggning. SKL. 11 september 2014

Fördjupningskurs i dödsboanmälan och kommunal dödsbohandläggning. SKL. 22 oktober 2015.